

KULTUROZNAWSTWO I GLOTTODYDAKTYKA / CULTUURKUNDE EN PEDAGOGIEK

ROCZNIKI HUMANISTYCZNE
Tom LXIV, zeszyt 5 – 2016

ZESZYT SPECJALNY / SPECIALE UITGAVE

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rh.2016.64.5s-17>

MILAN KRÍŽ

LEVE DE MUZIEK! AANZET TOT ONDERZOEK NAAR HET POTENTIEEL VAN LIEDJES IN HET ONDERWIJS NEDERLANDS ALS VREEMDE TAAL

Abstract. Deze tekst behandelt mogelijkheden om onderzoek te doen op het gebied van exploitatie van het potentieel van liedjes in het kader van het onderwijs Nederlands als vreemde taal (hierna NVT). Dit onderzoek is gebaseerd op een combinatie van literatuurstudie en voorbeelden van goede praktijk. Deze voorbeelden werden waargenomen bij een van de NVT-instituten die een universitaire studie Nederlands in Tsjechië aanbieden. De methodologische keuze voor het gebruik van het NVT-veld in de regio Midden-Europa als referentiepunt wordt in detail besproken. Hetzelfde geldt voor het minimaliseren van het aantal NVT-instituten waar dit onderzoek wordt uitgevoerd. Deze redenen hebben vooral te maken met de haalbaarheid van dit onderzoek en de toegenomen beschikbaarheid van IT-middelen in de afgelopen jaren. Er wordt verwacht dat deze instrumenten kunnen bijdragen aan verbetering en effectiever maken van het vreemde taalonderwijs. Bijzondere aandacht wordt gegeven aan het pilotonderzoek naar de wijze waarop bachelorstudenten Nederlands in het 1e en 2e jaar op deze specifieke universiteit systematisch liedjes voor taalonderwijsdoeleinden implementeren.

Trefwoorden: liedjes; NVT; Nederlands als Vreemde Taal; IT-middelen; studentenervaringen.

1. INLEIDING

Het onderzoek naar het potentieel en de zinvolle toepassing van liedjes in het vreemdetaalonderwijs behoort bij de verschillende lerarenopleidingen al

---

Mgr. MILAN KRÍŽ, PhD, is Assistant Professor bij het Instituut voor Neerlandistiek van de Universiteit Palackého in Olomouc; correspondentie-adres: Katedra nederlandistiky FF UP, Křížkovského 10, 771 80 Olomouc, Tsjechië; e-mail: milan.kriz@upol.cz

decennia lang tot de standaard onderzoeksgebieden. In de Centraal-Europese context gebeurt dit vaak aan de pedagogische faculteiten. Tot de motivatie van de docenten-in-opleiding die in het kader van hun pedagogische stage en/of bachelor/master-scriptie met liedjes experimenteren, behoort vaak hun ambitie om het leren van een vreemde taal voor hun leerlingen/studenten aangenamer, levendiger en motiverender te maken. Dit blijkt onder andere uit de ervaring die de auteur van deze tekst als student en lerarenopleider heeft opgedaan. Op basis van deze data verzameld in twee decennia van informele contacten met studenten en collega's, valt te concluderen dat de afiniteit van docenten-in-opleiding met liedjes vaak samenhangt met het feit, dat ze zelf actief muzikant zijn. Dat maakt de keuze voor het toepassen van muziek en liedjes in het vreemdetaalonderwijs logischer dan het kiezen voor bijvoorbeeld een taalkundig of literair onderwerp.

Dit proces wordt normaal gesproken gekenmerkt door de combinatie van twee elementen: het bestuderen van de vakliteratuur en het experimenteren met liedjes in het vreemdetaalonderwijs. Deze experimenten dragen vaak de kenmerken van het toepassen van de techniek van het "leren door te doen" respectievelijk "het vallen en opstaan." Naast de voor de hand liggende veel gesproken Europese talen Engels, Duits, Frans of Spaans, geldt dit fenomeen, dat in zekere zin als de natuurlijke gang van zaken beschreven kan worden, ook voor minder massaal gesproken talen zoals Nederlands, Pools of Tsjechisch. Voor elk van deze talen bestaan er studies die deze problematiek in kaart brengen. Zie bijvoorbeeld Blell en Helwig (1996) of Engh (2013). Binnen de Tsjechische universitaire wereld is vooral de Faculteit Pedagogiek van de Masaryk Universiteit in Brno één van de koplopers in onderzoek naar toepassing van liedjes in het secundair onderwijs (zie bijvoorbeeld Janíková 2000; Rosová 2007).

Aan het stimuleren van het werken met liedjes in het vreemdetaalonderwijs kan ook het Nederlands een steentje bijdragen. Dit gezien de beschikbare literatuur en langdurige onderwijspraktijk van sommige NVT-instellingen. Het is de bedoeling dat vooral beginnende docenten niet gedwongen worden om zelf opnieuw het wiel uit te vinden, wat spijtig genoeg nogal vaak het geval is (zie bijvoorbeeld Kříž 2014, 159). Deze situatie krijgt in de laatste jaren bovendien een nieuwe dimensie, die te maken heeft met de snelle ontwikkelingen op het gebied van het toepassen van de inmiddels steeds beter beschikbare ICT-middelen voor het verbeteren en effectiever maken van het onderwijs in moderne vreemde talen.

Dit artikel stelt zich ten doel om te tonen hoe de inzet van liedjes en muziek in het NVT-onderwijs kan worden gecombineerd met de inzet van ICT-middelen. Deze middelen hebben namelijk het potentieel om interactie mogelijk te maken tussen studenten, cursisten en leerlingen die geen moedertaalsprekers van de doeltaal zijn en hun leeftijdgenoten die het wel zijn. De inhoud van dit artikel berust op ervaringen van de auteur opgedaan in de periode 2009–2015 in het kader van enkele ICT-projecten. Het betreft de projecten NIFLAR, TILA en IFIT die mede mogelijk zijn gemaakt door aanvullende financiering van de EU en waaraan de Vakgroep Neerlandistiek bij de Palacký Universiteit in Olomouc deelnam.¹

De derde component waarvan in deze bijdrage gebruik is gemaakt, is het onderzoek naar effectiviteit van het NVT-onderwijs in Centraal-Europa (Kříž 2014), dat door de auteur in het kader van zijn promotietraject is uitgevoerd.

Deze drie componenten komen in deze bijdrage als volgt aan bod: na een beknopte beschrijving van de theoretische uitgangspunten van het gebruik van liedjes in het NVT-onderwijs worden de belangrijkste resultaten van de ICT-projecten weergegeven. Beide elementen worden vervolgens gerelateerd aan de resultaten van het onderzoek naar de effectiviteit van NVT-onderwijs in Centraal-Europa. Tenslotte wordt het huidige onderzoek gepresenteerd.

2. WAAROM LIEDJES IN HET VREEMDETAALONDERWIJS?

Een beknopte weergave van de redenen om muziek te gebruiken in het vreemdetaalonderwijs geeft Dwyane Engh (2013, 117–119) in het samenvattende artikel *Why Use Music in English Language Learning?* Die redenen kunnen als volgt worden samengevat: ten eerste verlaagt muziek de affec-

---

¹ De acroniemen van deze projecten staan voor respectievelijk *Networked Interaction in Foreign Language Acquisition and Research* (NIFLAR), *Telecollaboration for Intercultural Language Acquisition* (TILA) en *Interdisciplinární filologická inovace translatologických modulů* (Interdisciplinaire Filologische Innovatie van Translatologische Modules; IFIT). Bij de eerste twee projecten waren in de periodes 2009–2010 en 2013–2015 onder leiding van de Universiteit Utrecht verschillende universiteiten in diverse landen betrokken bij onderzoek en onderwijs op het gebied van (a)synchrone communicatie. Het derde project vond plaats binnen de Faculteit Geesteswetenschappen van de Palacký Universiteit te Olomouc in de periode 2012–2015 en was gericht op het vertaal-/tolkonderwijs in de twaalf vreemde talen die aan deze faculteit worden onderwezen.

tieve barrières die leerlingen en studenten voelen jegens het leren van een vreemde taal, zoals gevoelens van onzekerheid, ontevredenheid met het eigen onvermogen om zich correct in de vreemde taal te kunnen uitdrukken en dergelijke. Muziek en liedjes — een vorm van poëzie — bieden bovendien authentieke teksten in een toegankelijke vorm aan, hetgeen de motivatie van de studenten verhoogt. Daarnaast helpt muziek bij het inslepen en onthouden van tekststructuren, waardoor het aanzienlijk bijdraagt tot het grammatica-onderwijs. Vaak treedt in liedjes herhaling op, zodat zinspatronen makkelijker worden gememoreerd, als het ware zonder dat de studenten daar veel extra moeite voor hoeven te doen. Tenslotte ondersteunen liedjes de fonetische kant van het taalleren. Aangezien muziek bevorderend is voor de juiste uitspraak, zijn liedjes effectief inzetbaar voor het overwinnen van de initiële spreeschroom bij de leerders van een vreemde taal. Op deze gronden kan de hypothese worden geformuleerd dat het gebruik van liedjes in het NVT-onderwijs helpt om de zinsstructuur van het Nederlands makkelijker te onthouden, ondersteuning biedt in het uitspraakonderwijs en bij de studenten motivatieverhogend werkt. Bovendien is het ook inzetbaar voor het introduceren van informatie betreffende realia van het doelgebied of bijvoorbeeld interculturele competentie.

3. GEBRUIK VAN ICT-MIDDELEN IN HET NVT-ONDERWIJS

De specifieke resultaten van de bovengenoemde projecten NIFLAR, TILA en IFIT worden besproken in een reeks publicaties (zie bijvoorbeeld Jauregi & Kríž 2010; Jauregi, De Graaff, Van den Bergh & Kríž 2011; Canto, Jauregi & Van den Bergh 2013). Binnen NIFLAR ging het met betrekking tot studenten Nederlands in Tsjechië om een serie synchrone communicatiesessies met Nederlandse docenten-in-opleiding van Universiteit Utrecht. Deze moedertaalsprekers van het Nederlands hebben in de periode 2009–2011 in groepen thematisch geordende series interactietaken ontwikkeld en op individuele basis via het programma *Adobe Connect* uitgevoerd met Tsjechische studenten NVT. Elke sessie duurde 30 minuten en naast de studenten in het eerste studiejaar bachelor (streefniveau A2 van het *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader*, CEFR) namen er ook de studenten uit het tweede studiejaar aan deel (streefniveau B1-CEFR). Het hele proces werd aan beide universiteiten begeleid door een team van docenten en onderzoekers. Het is ook interessant om te vermelden, dat enkele Tsjechische

studenten na afloop van de virtuele interactie-sessies een presentatie aan de Universiteit Utrecht kwamen geven. Naast deze synchrone communicatie werd binnen NIFLAR voor Spaans ook geëxperimenteerd met het fenomeen van het toepassen virtual worlds voor het onderwijs in vreemde talen, een onderzoeksproblematiek die in het vervolgproject TILA centraal stond.

Het project TILA bouwde niet alleen voort op de resultaten van NIFLAR op het gebied van de synchrone communicatie gerealiseerd via het platform *3D Open Sim* en het toepassen van virtuele werelden in het taalverwervingsonderwijs, maar had ook een nieuwe dimensie: tot de doelgroep behoorden primair de leerlingen Engels, Spaans en Frans op middelbare scholen in verschillende Europese landen. Met betrekking tot deze minderjarige leerders moest extra aandacht worden besteed aan de problematiek van de veiligheid van de virtuele contacten via het internet met mensen in het buitenland. En natuurlijk ook met de regelgeving op dit gebied. Maar ondanks deze beperkingen waren het juist deze leerders die ruimschoots de kans grepen om via een avatar in virtuele werelden verschillende vreemdetaal-gerelateerde opdrachten met hun leeftijdgenoten uit andere Europese landen uit te voeren.

Het laatstgenoemde project IFIT had als doelstelling om de voorheen nogal versnipperde en zeer diverse cursussen tolken en vertalen bij de verschillende talenvakgroepen van de Faculteit Geesteswetenschappen van de Palacký Universiteit in Olomouc te stroomlijnen. Daardoor werd niet alleen voor een betere onderlinge afstemming van de cursussen gezorgd, maar werden de betrokken docenten ook bijgeschoold. Bovendien was de bestaande infrastructuur met de voor tolk-/vertaalonderwijs benodigde hardware en software gemoderniseerd en uitgebreid met nieuwe, geheel compatibele ruimtes. Het moderniseren van de tolk-/vertaalcursussen werd gedaan in de vorm van het ontwikkelen van nieuwe MOODLE-cursussen, waarbij dankzij intensief overleg binnen het IFIT-team de behoeftes van alle deelnemers afkomstig uit vakgroepen met een zeer gevarieerde achtergrond en ervaring, in acht werden genomen.

Een belangrijk aspect van alle drie de projecten was het overwinnen van de schroom die veel collega's voelden om systematisch gebruik te gaan maken van ICT-middelen in het onderwijs. Hoewel ook de studenten het toepassen van de moderne techniek in hun onderwijs belangrijk vinden en in zekere zin zelfs vanzelfsprekend, waarden ze nog meer de mogelijkheid om dankzij de ICT-middelen rechtstreeks en regelmatig contact met hun leeftijdgenoten-moedertaalsprekers van het Nederlands te hebben.

4. HET PROMOTIEONDERZOEK

De ambitie van het in de inleiding vermelde promotieonderzoek (Kříž 2014) was om de situatie met betrekking tot in het NVT-onderwijs effectieve instellingen in kaart te brengen, zodat docenten werkzaam aan allerlei universitaire instellingen zich door deze goede praktijken kunnen laten inspireren. Hoewel dit promotieonderzoek bij de Universiteit Utrecht werd gerealiseerd, ging het over het gedetailleerd beschrijven van de curricula NVT aan zes NVT-instellingen uit vier landen in Centraal-Europa. Aangezien er in Centraal-Europa tijdens de periode van het onderzoek (2001–2005) maar liefst 22 NVT-instellingen in 12 landen actief waren, betreft dit slechts een deel van deze instellingen. Dit heeft te maken met de keuze van effectieve NVT-instellingen waar de statistische analyse van de resultaten van de studenten aan de grondslag lag.

Deze analyse werd gebaseerd op de resultaten in het toenmalige laagste niveau van het examen *Certificaat Nederlands als Vreemde Taal* in de periode 1998–2001, die door de Nederlandse Taalunie op voorwaarde van anonimisering ter beschikking werden gesteld. Deze methodische keuze heeft te maken met het feit, dat de studenten die aan het einde van hun eerste studiejaar dit examen op het A2-niveau afleggen, overwegend zonder voorkennis van het Nederlands aan hun studie waren begonnen. Hiervan uitgaande kan dus worden geconcludeerd, dat op deze wijze het effect van het NVT-onderwijs het beste kan worden gemeten, zonder dat er overige factoren zoals een studieverblijf in het buitenland een rol spelen.

Van de genoemde 22 instellingen waren de resultaten van 1.313 studenten ter beschikking. Op basis hiervan zijn de genoemde zes instellingen uitgekozen, die in het onderzoek eveneens geanonimiseerd zijn. Het keuzecriterium was, dat de gemiddelde resultaten van de hele groepen studenten op minimaal drie van de vier examenonderdelen hoger dan 2,5 op een schaal van 5 lagen. Dit moest bovendien minimaal in drie van de vier jaren het geval zijn (Kříž 2014, 16–21). Het onderzoek naar de invloed van het curriculum op effectiviteit van het NVT-onderwijs richtte zich op de drie pijlers *organisatorische inbedding* van het curriculum², *inhoud* van het curriculum³ en de *didactische aanpak*⁴ (Kříž 2014, 21–39).

---

² Onder *organisatorische inbedding* vielen: algemene karakteristiek, ontstaansgeschiedenis en eventuele ambities van de toekomst van de NVT-instelling, de randvoorwaarden met invloed op de didactische aanpak, informatie over de doelgroep (grootte, wijze van samenstellen, toepassen van selectie voorafgaand en/of tijdens de studie, organisatorische kant) en over hun docenten.

Voor de effectiviteit bleek opmerkelijk genoeg niet van belang of er wel of geen moedertaalspreker(s) aanwezig zijn. Afwezigheid van een moedertaalspreker als een ‘stenvork’ voor de studenten kan namelijk in de praktijk goed worden opgevangen door het gebruik van audio-materiaal. Het belangrijkste element lijkt op grond van de verzamelde data de algemene kwaliteit van de docent te zijn, waarop primair dient te worden ingezet. Wat het werken met liedjes en muziek tijdens het NVT-onderwijs betreft, werd bij vier van de zes onderzochte instellingen de methode *Nederlied*, waarover later meer, vermeld. Dit betekent echter lang niet, dat dit op een identieke manier en vooral in overeenstemming met de instructies van de auteurs in de docentenhandleiding gebeurt. Wél van belang bleek goede onderlinge afstemming van verschillende elementen van het taalverwervingsonderwijs.

5. HET VERVOLGONDERZOEK OP BASIS VAN DE DRIE COMPONENTEN

De resultaten van de bovengenoemde projecten zijn gekoppeld aan ervaringen met systematisch gebruik van liedjes in het NVT-onderwijs bij de vakgroep Neerlandistiek van de Palacký Universiteit te Olomouc. Dit onderwijs wordt in de eerste studie jaren deels gerealiseerd op basis van de audio-lexicale methode. Vanwege de beperkte tijd van de onderzoeker — het onderzoek moest worden gerealiseerd naast een volle onderwijsbaan — en omdat er op dit moment vrij weinig vakgroepen zijn die systematisch gebruik maken van liedjes in de taalverwerving Nederlands als vreemde taal, is de pilotstudie vooralsnog tot deze universiteit beperkt gebleven. Het ligt echter wel in de bedoeling om het onderzoek later uit te breiden naar andere NVT-instellingen en/of andere vreemde talen zoals Engels of Duits. Hierbij zal gebruik worden gemaakt van de ervaringen van andere onderzoekers, zo-

---

³ Bij *inhouden van het curriculum* vielen in overeenstemming met de benadering van Goodlad (1979) niet alleen wat er op papier als planning staat, maar ook wat gerealiseerd wordt en tijdens het onderzoek op locatie waargenomen werd, zoals keuze/rol van de leergang die als basis van de cursussen dient, eclectisch werken, huiswerkopdrachten of de rol van authentiek materiaal. Daarnaast werd bijvoorbeeld naar inzichten van Huibregtse (2011, 155) de rol van de algemene doelstellingen van het curriculum besproken.

⁴ Onder de laatste pijler *didactische aanpak van de docent* werden volgens de benadering van Huibregtse (2011, 8) de kenmerkende factoren van het handelen van de docent besproken die tijdens het locatieonderzoek waren waargenomen. Dit beeld werd nog aangevuld met informatie afkomstig uit interviews met docenten en studenten uit verschillende studie jaren.

als de in de inleiding genoemde Veronika Rosová (2007).⁵ Daarmee kan dan alsnog de wetenschappelijk wenselijke *triangulatie van data* worden uitgevoerd, zoals dat bij het in de vorige paragraaf genoemde promotieonderzoek het geval was.⁶

Bij deze pilotstudie stonden de volgende vragen centraal. Zijn de resultaten van het gebruik van liedjes in het NVT-onderwijs vergelijkbaar met de situatie van een aantal jaren geleden? Hoe gaan de docenten om met de inmiddels aanzienlijk beter toegankelijke ICT-middelen? Maken ze gebruik van de principes van CALL (*Computer Assisted Language Learning*), hierbij valt te denken bijvoorbeeld aan e-learning, MOODLE, videowebconferencing, virtual worlds, gebruik van elektronische verklarende en/of vertaalwoordenboeken? Zijn de docenten actief betrokken bij de samenwerking met collega's en onderzoekers in de vorm van (inter)nationale projecten? Het beantwoorden van dit soort vragen kan volgens de overtuiging van de auteur een beter inzicht bieden in de situatie betreffende het potentieel van het werken met liedjes voor het onderwijs in moderne vreemde talen.

6. DE PRAKTIJK VAN HET WERKEN MET LIEDJES

Alvorens over te gaan tot een bespreking van het onderzoek moet hier eerst worden uitgelegd hoe het werken met liedjes door de auteur wordt toegepast. De auteur (zelf tevens actief als muzikant) is al sinds de laatste jaren van het vorige millennium met dit thema bezig. Eerst in het kader van een serie van zijn pedagogische stages aan drie middelbare scholen, die telkens een substantieel onderdeel van zijn studie Engels vertegenwoordigden. Na deze stages van telkens drie weken kwam zijn bachelorscriptie over dit onderwerp en na afronding van zijn studie aan de pedagogische faculteit kwam een stageverblijf van zeven maanden aan een Nederlandse middelbare school. In dezelfde periode valt ook zijn eerste kennismaking met de principes van de audio-lexicale taalverwervingsaanpak, die door hem tot heden in zijn onderwijspraktijk wordt toegepast en medeontwikkeld. Naast de leerang *Spreken is silver...* (Klapwijk et al. 1998) die vervangen werd door de

---

⁵ Vooral voor het Engels is vrij veel onderzoek naar de (positieve) resultaten van het gebruik van liedjes gedaan. Zie voor de literatuur Engh (2013).

⁶ Met *triangulatie* wordt bedoeld dat in één onderzoeksopzet verschillende kwantitatieve en kwalitatieve dataverzamelmethode worden gecombineerd. Dit verhoogt de geldigheid van onderzoeksresultaten (Verhoeven 2011, 31).

geactualiseerde versie daarvan, namelijk *ffNlLeren* (Van der Ree 2003), hoort hierbij ook de leergang *Nederlied. Liedjes bij het Nederlands als tweede en als vreemde taal* (Van Gelder 1996). Over deze unieke leergang gericht op het werken met liedjes in het onderwijs Nederlands als tweede en als vreemde taal, schreef de auteur in 1999 zijn Nederlandstalige bachelorscriptie. Vanaf dat moment loopt het structureel werken met liedjes als een rode draad door de hele carrière van de auteur.

Een zeer waardevol onderdeel van de leergang *Nederlied* is de gedetailleerde beschrijving van de procedure hoe een docent liedjes in de lessen taalverwerving kan inpassen. Deze inspirerende tekst is te vinden in de docentenhandleiding van deze leergang (Van Gelder 1996b, 4–18). Dat dit zogenaamde ‘Nederlied-protocol’ idealiter op een structurele wijze in het taalverwervingsonderwijs toegepast dient te worden, blijkt uit de nadrukkelijke verwijzingen naar de op de afzonderlijke liedjes gebaseerde activiteiten in de beide hierboven genoemde audio-lexicale leergangen.⁷

In de periode voor de overstap van *Spreken is zilver...* naar *ffNlLeren* (najaar 2016) nam de auteur van deze tekst in zijn colleges taalverwerving in het eerste studiejaar bachelor telkens zes liedjes uit de leergang *Nederlied* op. In de praktijk werden drie liedjes verspreid over elk semester aangeboden, waarbij het genoemde ‘Nederlied-protocol’ met de bijbehorende invuloefeningen en nabespreking aan bod kwam. Dit hield in, dat de studenten gedurende de eerste les van 90 minuten elk liedje acht tot tien keer te horen kregen. Na elke luisterronde moesten ze allemaal naar het bord komen en daarop hun eerste indruk schrijven, respectievelijk welke muziekinstrumenten en welke woorden of uitdrukkingen ze hoorden of dachten te horen. Pas bij de vierde ronde kregen ze een handout met een gatentekst en aanvullende oefeningen. In de volgende luisterrondes vulden de studenten dan de gemiddeld dertig weggelaten woorden aan. Alternatieven werden besproken en de complete tekst werd vaak in overeenstemming met de audio-lexicale aanpak gedramatiseerd. De overige oefeningen werden als huiswerk opgegeven voor het volgende college, waarin ze werden nabesproken.

Tot deze aanpak die nog steeds bij een deel van de liedjes toegepast wordt, behoort dat elk liedje tot het einde van het semester door de hele

---

⁷ Bij *Spreken is zilver...* gaat het om de verwijzingen naar liedjes uit *Nederlied* die met inbegrip van het complete ‘Nederlied-protocol’ toegepast dienen te worden. Bij *ffNlLeren* betreft dit een aanzienlijk groter aantal liedjes (waarvan de meeste ook in *Nederlied* staan opgenomen), die echter met een veel compactere en kortere aanpak behandeld worden. Hierbij dient te worden opgemerkt, dat bij deze liedjes compleet nieuwe oefeningen worden gepresenteerd.

groep studenten gezongen wordt. Dit gebeurt in het begin van elk college op het moment, dat de docent de aanwezigheid van de studenten en overige administratieve taken regelt. Op deze manier kost het werken met de behandelde liedjes nauwelijks extra tijd. Bovendien worden de nieuwe woorden en grammaticale patronen voldoende vaak aangeboden, zodat ze als authentiek materiaal in de afsluitende test kunnen worden opgenomen. Door vaak met de hele groep studenten het liedje te zingen lukt het meestal ook om de minder actieve studenten goed bij de les te betrekken. De liedjes zijn bovendien zeer bruikbaar in het begin van een nieuw semester voor het overbruggen van de betrekkelijk lange examenperiode wanneer de studenten gemiddeld acht — of in het geval van de combinatie met de zomervakantie zelfs zestien — weken geen contactonderwijs hebben.

In het tweede studiejaar, als de studenten qua taalvaardigheid minimaal op het A2-niveau CEFR zitten, kiezen in elk semester twee koppels van studenten zelf een liedje uit. In de eerste jaren maakten de studenten vaak gebruik van de tips en opnames van hun docent, maar dankzij de enorme ontwikkelingen betreffende de bereikbaarheid van Nederlandstalige liedjes via het internet hoeft dit in de laatste jaren niet meer. Dit neemt echter niet weg, dat de gekozen liedjes aan de kwalitatieve standaarden betreffende hun tekst, muzikaliteit en ook inhoud moeten voldoen. De docent begeleidt bovendien de studenten ook tijdens het ontwikkelen van de gatentekst en de bijhorende oefeningen, die volledig in overeenstemming het met hierboven beschreven ‘Nederlied-protocol’ worden gepresenteerd.

De studenten zijn vaak heel creatief en naast de standaardoefeningen zoals *Wat hoort er niet bij?* respectievelijk oefeningen gericht op het invullen van antoniemen, synoniemen, complementen of voorzetsels, kunnen ze bijvoorbeeld puzzels of tekeningen voor het verklaren van nieuwe woorden maken. Vaak wordt er een tekst toegevoegd met informatie over de muziekgroep of over een ander relevant onderwerp. Vooral in de laatste jaren bouwen studenten aan het einde van hun presentatie vaak een YouTube video in. Met al deze extra moeite verdienen de studenten bonuspunten voor de afsluitende test, wat ook zeer motiverend werkt. Tijdens deze presentaties zit de docent achterin het klaslokaal, waar hij de presentatie op video opneemt, zodat de studenten later hun eigen presentatie terug kunnen zien en met de docent bespreken. De gepresenteerde liedjes worden tevens als materiaal gebruikt voor de afsluitende test (Kříž 2014, 210–211; Kříž 2016, 140–143).

7. OPZET VAN HET ONDERZOEK NAAR HET POTENTIEEL VAN LIEDJES

Het grootste voordeel van beperking van het onderzoek tot de eigen NVT-instelling was het bevorderen van de uitvoerbaarheid van dit onderzoek. Naast de beperkte financiële middelen hangt dit nauw samen met de noodzaak tot het minimaliseren van de belasting voor de respondenten. Een aanleiding tot het pilotonderzoek naar de ervaringen van de studenten bij structurele toepassing van liedjes in het taalverwervingsonderwijs⁸ was het begeleiden van een studente, Bc. Natália Pikulíková. Deze studente uit Olomouc volgde in het kader van haar masterstudie Nederlandse en Engelse filologie een aanvullende studiemodule voor het behalen van de Pedagogische bevoegdheid. Tot de vereisten van deze studiemodule behoorde onder andere het volgen van een cursus didactiek Nederlands, het uitvoeren van een pedagogische stage⁹ en het schrijven van een paper over een didactisch onderwerp.

In samenwerking met haar begeleider en tevens auteur van deze tekst onderzocht Pikulíková de perceptie van studenten betreffende het structureel werken met liedjes in hun taalverwervingscolleges. Er werd een anonieme vragenlijst opgesteld die naast de verwachtingen van de studenten ook de beoordeling van elk op een liedje gebaseerd cursusonderdeel in kaart brengt. In eerste instantie werden er gegevens van het wintersemester 2015 verzameld en verwerkt, maar inmiddels is dit onderzoek voortgezet door de auteur van deze tekst en zijn er ook gegevens betreffende het zomersemester 2016 en van het grootste deel van het wintersemester 2016 beschikbaar. Zoals hierboven beschreven, is bovendien met ingang van het wintersemester 2016 veel veranderd op het gebied van het werken met liedjes in het eerste studiejaar bachelor. Deze wijzigingen hangen samen met de introductie van een nieuwe audio-lexicale methode *ffNLLeren* als basis van het taalverwervingsonderwijs. Aangezien deze methode een grondig herziene versie van de eer-

---

⁸ Met nadruk op de structurele manier van werken met liedjes in het taalverwervingsonderwijs wordt bedoeld, dat ze — in tegenstelling tot de nogal als “normaal” of “traditioneel” beschouwde manier van werken — niet incidenteel worden toegepast op het moment, dat er in een cursus wat tijd overblijft of dat er een aanleiding is zoals de naderende Kerst.

⁹ Het Nederlands wordt in Tsjechië in tegenstelling tot enkele jaren geleden momenteel niet meer aan de middelbare scholen onderwezen. Daarom moest deze stage in het kader van het taalverwervingsonderwijs NVT in het eerste en het tweede studiejaar bachelor gerealiseerd worden, waarin niet alleen de audio-lexicale methode *Spreken is zilver...* als structurele en inhoudelijke basis dient, maar waarin ook structureel met liedjes wordt gewerkt.

der gebruikte leergang *Spreken is zilver — Module 1* is,¹⁰ is er niet alleen voor continuïteit gezorgd, maar is ook het werken met liedjes uitgebreid. Daarnaast wordt als een nieuw element ook het structureel werken met poëzie toegepast. Dit gebeurt in de vorm van het werken met korte gedichtjes van verschillende auteurs, die niet alleen nabesproken worden, maar ook cyclisch in aparte taaloefeningen aan bod komen.

Op het gebied van werken met liedjes houden deze aanpassingen in, dat in *ffNLLeren* naast de op de hierboven beschreven wijze drie liedjes per semester die volledig volgens het ‘Nederlied-protocol’ worden behandeld, nog vier andere liedjes door de docent worden gepresenteerd. Hoewel ook deze liedjes in de leergang *Nederlied* staan opgenomen, wordt er een alternatieve aanpak gehanteerd. Er zijn nieuwe oefeningen die op verschillende plaatsen in de leergang *ffNLLeren* te vinden zijn. Dit brengt met zich mee, dat het werken met deze liedjes voor de studenten gevoelsmatig veel korter duurt. Bovendien wordt aan elk van deze aanvullende liedjes in totaal aanzienlijk minder tijd besteed dan aan de liedjes behandeld volgens het ‘Nederlied-protocol.’

In het kader van het pilotonderzoek was het de bedoeling om de perceptie van studenten met betrekking tot de beide hierboven beschreven varianten van deze aanpak te meten. Hiertoe krijgen alle studenten een vragenlijst in het Tsjechisch om hun mening te geven over de gepresenteerde liedjes en over hun eigen vorderingen tijdens de lessen. Deze vragenlijst wordt bij elk liedje gedurende de vier semesters van het eerste en tweede studiejaar bachelor opnieuw ingevuld. Elke student heeft een eigen code, zodat de antwoorden geanonimiseerd zijn.

De reden om de vragenlijst in het Tsjechisch op te stellen — dat wil zeggen in de moedertaal van de meeste studenten en tevens een taal die voor de Slowaakse studenten geen onoverkomelijke hindernis vormt¹¹ — is dat het invullen van de lijst minder tijdrovend is en daardoor voor geen enkele student een belemmering vormt. Om afgezien van de verwachtingen van de studenten ook hun oordeel over het op een liedje gebaseerde cursusonderdeel te kunnen onderzoeken, heeft het enquêteformulier twee delen. Het eerste deel wordt voorafgaand aan elk op een liedje gebaseerde cursusonderdeel met de hele groep studenten ingevuld. Het tweede deel wordt door de studenten pas na afloop van zo’n cursusonderdeel ingevuld. Beide onderdelen bevatten de hierboven vermelde meerkeuze vragen over de domeinen *woordenschat*,

¹⁰ In beide gevallen betreft dit uitgaves van de *Stichting Stimulering Audio-Lexicaal Taal Onderwijs*.

¹¹ Jaarlijks is een vijfde tot een kwart van de studenten uit Slowakije afkomstig.

grammaticale verschijnselen, (verbetering van) *uitspraak*, *realia/kennis van land en volk*, *culturele elementen* (in vergelijking met de Tsjechische cultuur) en *persoonlijke verwachtingen* respectievelijk *mening* met betrekking tot het werken met het liedje. De enige open vraag gaat over de verwachtingen van wat de studenten tijdens het werken met het liedje kan verrassen respectievelijk de beoordeling van wat ze heeft verrast. De beide versies van dit formulier worden hier in het Nederlands weergegeven:

<p><u>Woordenschat:</u> Hoeveel nieuwe woorden zal ik leren?</p> <p>Hoeveel nieuwe woorden heb ik geleerd?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ 0 tot 5 ◆ 5 tot 10 ◆ 10 tot 20 ◆ 20 tot 30 ◆ 30 en meer
<p><u>Grammaticale verschijnselen:</u> Met hoeveel grammaticale verschijnselen zal ik kennis maken (begrijpen of leren)?</p> <p>Met hoeveel grammaticale verschijnselen heb ik kennis gemaakt (begrepen of geleerd)?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ 0 ◆ Niet meer dan 1 ◆ Minimaal 2 ◆ 3 t/m 5 ◆ 5 en meer
<p><u>Verbeteren van uitspraak:</u> Hoe zal mijn uitspraak verbeteren?</p> <p>Hoe is mijn uitspraak verbeterd?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Helemaal niet ◆ Minimaal ◆ Matig ◆ Aanzienlijk ◆ Zeer aanzienlijk
<p><u>Realia/Kennis land en volk van de Lage Landen (KLV):</u> Hoe zal mijn kennis van realia/KLV verbeteren?</p> <p>Hoe is mijn kennis van realia/KLV verbeterd?</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Helemaal niet ◆ Minimaal ◆ Matig ◆ Aanzienlijk ◆ Zeer aanzienlijk
<p><u>Culturele elementen:</u> De culturele verschillen die ik ontdek tussen mijn eigen cultuur en de cultuur van de Lage Landen zullen zijn:</p> <p>De culturele verschillen die ik heb ontdekt tussen mijn eigen cultuur en de cultuur van de Lage Landen zijn:</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Geen ◆ Slechts onbeduidend ◆ Interessant maar niet significant ◆ Aanzienlijk ◆ Zeer verrassend en onverwacht

<u>Verwachtingen en gevoelens I:</u> Het werken met het liedje zal voor mij zijn: Het werken met het liedje was voor mij:	<ul style="list-style-type: none"> ◆ (Redelijk) saai ◆ (Redelijk) amusant ◆ Aangenaam ◆ Heel leuk en plezierig
<u>Verwachtingen en gevoelens II:</u> Mijn gevoelens voor het werken met het liedje zijn: Mijn gevoelens na het werken met het liedje zijn:	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Alleen negatief ◆ Eerder negatief ◆ Neutraal ◆ Eerder positief ◆ Alleen positief
<u>Verrassingspotentieel van het liedje (open vraag):</u> Wat kan mij tijdens het werken met het liedje het meeste verrassen? Wat heeft mij tijdens het werken met het liedje het meeste verrast?	<hr/> <hr/>

In het onderzoek worden de volgende elementen onderzocht:

- a. Hoe functioneren de door de docent jaarlijks gepresenteerde “standaard-liedjes” in de afzonderlijke fases van het eerste studiejaar bachelor bij verschillende groepen studenten? Deze drie vaste liedjes per semester komen steeds in identieke volgorde aan bod, waarbij het in paragraaf 6 beschreven ‘*Nederlied*-protocol’ wordt aangehouden.
- b. Is er een verschil in potentieel tussen deze op lange termijn gebruikte liedjes en de liedjes die volgens de beknopte en gefaseerde aanpak in het kader van de leergang *ffNlLeren* gepresenteerd worden? Hierbij dient opgemerkt te worden, dat het een groot voordeel is, dat ook deze liedjes geen moderne hits zijn en reeds in de leergang *Nederlied* opgenomen staan. Daardoor kan namelijk het mogelijke effect worden uitgesloten van de moderne liedjes, die de studenten eventueel aantrekkelijker zouden kunnen vinden en waardoor de resultaten van dit onderzoek enigszins vertekend zouden kunnen worden.
- c. Hoe reflecteren de studenten op zeer verschillende liedjes, die volgens het ‘*Nederlied*-protocol’ door de studenten (onder begeleiding van hun docent) gepresenteerd worden?
- d. De persoonlijke ontwikkeling van de afzonderlijke studenten tijdens beide taalverwervingsjaren.
- e. Zijn er verschillen in het potentieel voor het NVT-onderwijs tussen door de studenten in het tweede studiejaar bachelor zelf gekozen liedjes met de

- liedjes uit *Nederlied* in het eerste studiejaar die door de docent worden gepresenteerd?
- f. Welke effecten hebben de kwaliteit van de uitwerking en de presentatie van het liedje naar eigen keuze van de studenten in het tweede studiejaar bachelor? Voor dit deelonderzoek worden ook de tijdens deze op liedjes gebaseerde cursusonderdelen gemaakte video-opnames geanalyseerd.
  - g. Is de hierboven in paragraaf 2 geformuleerde hypothese juist, dat het gebruik van liedjes in het NVT-onderwijs de studenten helpt om de zinsstructuur van het Nederlands makkelijker te onthouden, hun ondersteuning in het uitspraakonderwijs biedt en bij hen bovendien motivatieverhogend werkt?

8. TER AFSLUITING

De hierboven gepresenteerde opzet van het onderzoek heeft enkele gunstige aspecten met betrekking tot de uitvoerbaarheid. De onderzoeksgegevens kunnen tijdens het eigen NVT-onderwijs van de auteur worden verzameld. Dankzij de gestructureerde en gestandaardiseerde opzet van het gebruik van liedjes en de toepassing van een vast protocol (het genoemde ‘*Nederlied*-protocol’ en de alternatieve aanpak zoals toegepast in de leergang *ffNLLeren*) zijn de resultaten van studenten in verschillende jaargangen vergelijkbaar. De studenten vullen de vragenlijsten tijdens hun verplichte colleges in, voorafgaand aan en na afloop van het op een liedje gebaseerde cursusonderdeel. Omdat zij dit in hun moedertaal doen, is de respons zo goed als volledig. De enige reacties die ontbreken zijn dan van de studenten, die om welke reden dan ook één van de onderdelen van de op een liedje gebaseerde cursusonderdeel hebben gemist. Bovendien worden de studenten zo gemotiveerd om eerlijke antwoorden in de steeds herhaalde vragenlijsten in te vullen.

Op deze wijze hoopt de auteur inzicht te verwerven in wat studenten zelf over het gebruik van liedjes in het NVT-onderwijs denken. In de nabije toekomst wil de auteur contact opnemen met collega’s uit Brno en uit andere universiteiten in Centraal-Europa die liedjes in het vreemdetaalonderwijs bij andere talen gebruiken, respectievelijk met collega’s van andere NVT-instellingen om het onderzoek voor andere groepen te herhalen. Hopelijk zullen de resultaten niet alleen leiden tot verbetering van de eigen onderwijspraktijk van de docent-onderzoeker, maar ook een inspiratie vormen voor geïnteresseerde collega’s aan NVT-instellingen binnen en buiten Centraal-Europa.

REFERENTIES

- Blell, Gabriele & Karlheinz Helwig (ed.). 1996. *Bildende Kunst und Musik im FSU. Beiträge des Kongresses 1995 der Deutschen Gesellschaft für Fremdsprachenforschung in Halle. Frankfurt am Main etc.*: Peter Lang.
- Canto, Silvia, Kristi Jauregi & Hubert van den Bergh. 2013. 'Integrating cross-cultural interaction through video-communication and virtual worlds in foreign language teaching programs: is there an added value?' *ReCALL*, 25: 105–121. DOI: 10.1017/S0958344012000274.
- Eng, Dwayne. 2013. 'Why Use Music in English Language Learning? A Survey of the Literature.' *English Language Teaching* 6, 1: 113–127. DOI: 10.5539/elt.v6n2p113.
- Gelder, Thea van, Clara Huson, Marion Klapwijk, Siel van der Ree & Puck Tazelaar. 1996. *Nederlied. Liedjes bij het Nederlands als tweede en als vreemde taal*. Apeldoorn: De Kangoeroe.
- Gelder, Thea van, Clara Huson, Marion Klapwijk, Siel van der Ree & Puck Tazelaar. 1996b. *Nederlied. Liedjes bij het Nederlands als tweede en als vreemde taal — Docentenhandleiding*. Apeldoorn: De Kangoeroe.
- Goodlad, John I. & associates. 1979. *Curriculum inquiry: The study of curriculum practice*. New York: McGraw-Hill.
- Huibregtse, Ineke. 2001. *Effecten en didactiek van tweetalig voortgezet onderwijs in Nederland*. (Proefschrift). Utrecht: Drukkerij Elinkwijk.
- Janíková, Věra. 2000. *Methodik und Didaktik des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache im Überblick. Aspekte des Hochschulfachs*. Brno: Masarykova univerzita.
- Jauregi, Kristi & Milan Kríž. 2010. 'Het Nederlands en het EU-project NIFLAR (Networked Interaction in Foreign Language Acquisition and Research).' In Jane Fenouillet & Jan Renkema (red.), *Lage Landen Studies 1. Internationale neerlandistiek: een vak in beweging*. Gent: Academia Press, pp. 211–236.
- Jauregi, Kristi, Rick de Graaff, Hubert van den Bergh & Milan Kríž. 2011. 'Native/non-native speaker interactions through video-web communication: a clue for enhancing motivation?' *Computer Assisted Language Learning* 25, 1: 1–19. DOI: 10.1080/09588221.2011.582587.
- Klapwijk, Marion & Siel van der Ree. 1998. *Spreken is zilver... Module 1* (3^e druk). Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Klapwijk, Marion & Siel van der Ree. 1998b. *Spreken is zilver... Module 2* (3^e druk). Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Kříž, Milan. 2014. *Onderwijs Nederlands in Centraal-Europa. Zes gevalbeschrijvingen van effectieve NVT-instellingen*. Utrecht (uitgave in eigen beheer).
- Kříž, Milan. 2015. 'Op weg naar modern en effectief onderwijs NVT.' In Bas Hamers (ed.), *Pedagogiek van het Nederlands als Vreemde Taal. Centraal-Europese studenten en het Nederlands*, 35–64. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Kříž, Milan. 2016. 'Liedjes naar aanleiding van het Nederlied-protocol als middel voor het verhogen van de effectiviteit van het NVT-onderwijs in Centraal-Europa.' In: Bas Hamers & Muriel Waterlot (ed.), *Taalverwerving Nederlands ter discussie. Een kritisch boek over de taalverwerving Nederlands als vreemde taal*, 138–159. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Ree, Siel van der. 2003. *ffNLLeren. Elementaire cursus Nederlands als vreemde en als tweede taal — Module 1A*. Voorburg/Drachten: Stichting Stimulering Audio-Lexicaal Taal Onderwijs.

- Ree, Siel van der. 2003. *ffNlLeren. Elementaire cursus Nederlands als vreemde en als tweede taal — Module 1B*. Voorburg/Drachten: Stichting Stimulering Audio-Lexicaal Taal Onderwijs.
- Rosová, Veronika. 2007. *The Use of Music in Teaching English*. Brno: Masarykova univerzita. Diploma thesis, beschikbaar op https://is.muni.cz/th/84318/pedf_m/diploma_thesis_1.pdf (geraadpleegd op 28 november 2016).
- Verhoeven, Nel. 2011. *Wat is onderzoek? Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

Websites

- <http://www.niflar.eu> geraadpleegd op 3 mei 2016.
- <http://www.tilaproject.eu> geraadpleegd op 3 mei 2016.
- <http://www.ifit.upol.cz> (resp.: <https://atp.anglistika.upol.cz/cz/nl>) geraadpleegd op 3 mei 2016.
- <http://www.inkultus.upol.cz> geraadpleegd op 3 mei 2016.

NIECH ŻYJE MUZYKA!

PRZYCZYNEK DO BADANIA POTENCJAŁU PIOSENEK W NAUCZANIU JĘZYKA NIDERLANDZKIEGO JAKO OBCEGO

Streszczenie

Artykuł opisuje możliwe sposoby prowadzenia badań w zakresie wykorzystania potencjału piosenek do nauczania języka niderlandzkiego jako obcego (w tekście zastosowano niderlandzki skrót NVT — „Nederlands als vreemde taal” [język niderlandzki jako język obcy]). Analizę oparto na kombinacji badań literatury z praktycznymi przykładami. Przykłady te zostały zaczerpnięte z obserwacji instytutów NVT na uniwersytecie w Czechach, który oferuje kierunek filologia niderlandzka.

Dalej szczegółowo omówiony został metodologiczny wybór użycia NVT w regionie Europy Środkowej traktowany jako punkt odniesienia w badaniu. Podobnie potraktowana została kwestia zmniejszenia liczby instytutów NVT na obszarze, gdzie to badanie zostało przeprowadzone. Głównym powodem jest zwiększona dostępność technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT) w ostatnich latach. Przewiduje się, że technologie te przyczynią się do polepszenia nauczania języków obcych oraz uczynią je bardziej efektywnym. Specjalną uwagę poświęca się badaniu pilotażowemu, które dotyczy pytania, w jaki sposób studenci niderlandystyki pierwszego oraz drugiego roku studiów licencjackich na tej właśnie konkretnej uczelni (Uniwersytet Palackiego) postrzegają systematyczne wdrażanie piosenek do nauki języka obcego.

Przełożyły mgr Beata Sprawka i mgr Agnieszka Flor-Górecka

Słowa kluczowe: piosenki; nauczanie języka niderlandzkiego jako obcego; NVT; technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT); doświadczenia studentów.

LONG LIVE MUSIC!
CONTOURS OF A RESEARCH OF THE POTENTIAL OF SONGS
IN TEACHING DUTCH AS A FOREIGN LANGUAGE

S u m m a r y

This writing deals with the opportunities for conducting research in the field of exploiting the potential of songs for the purposes of Teaching Dutch as a Foreign Language (to this area is in the text referred with the Dutch abbreviation NVT — “Nederlands als vreemde taal”). This research is based upon a combination of the literature study and examples of good practice. These examples were observed at one of the NVT-institutes offering university studies of Dutch in the Czech Republic. The methodological choice for using the NVT-field within the region of Central Europe as the point of reference is discussed in detail. The same applies to minimalizing the number of the NVT-institutes where this research is carried out. These reasons have primarily to do with the feasibility of this research and with the increased availability of the ICT-tools in the recent years. It is expected that these tools can contribute to improving foreign language teaching and make it more effective. Special attention is being paid to the pilot research concerning the ways how the bachelor students of Dutch in the 1st and the 2nd year at this particular university perceive systematic implementation of songs for the language teaching purposes.

Key words: songs; Dutch as a Foreign Language; NVT; ICT means; student experiences.